

Seminář z pedagogické psychologie

Učení z textu

Úvodem

- Čtení není záležitost „první třídy a dále“
 - Pregramotnost (emergentní gramotnost)
 - (*Gavora, Krčmaříková, 1998; Owen, Pumfrey, 1995*)
 - Děti ví, čtením se získávají informace
 - Děti ví, že text se skládá z určitých částí („písmenka“)
 - Děti ví, že se čte zleva doprava a shora dolů
 - Hyperlexie
 - Čtení vs. učení z textu (*Průcha; Gavora*)

Učení z textu

□ Pedagogický text, didaktický text

■ Verbální složka

- Teoreticky rozpracováno téměř 100 let

- (Průcha, Gavora, Michovský)

- viz např. <http://>

 - www.magtypo.cz/buxus/generate_page.php?page_id=299&buxus_typo=0a059f35ad1f64347aba15cf928cef2b

■ Neverbální (obrazová) složka

- viz následující přednáška na téma učení z obrazového materiálu

Práce s textem

- V předškolním věku verbální a neverbální složka **propojeny**
- V průběhu školní docházky se verbální a neverbální složka postupně **oddělují**
 - **Výklad**; interakce s učitelem (*autentický dialog*)
 - **Text učebnice** (*fiktivní dialog*)
 - výuka čtení je systematická
 - (gramotnost; funkční gramotnost)
 - **Obrazový materiál** – viz příští přednáška

Determinanty učení z textu (dle Průcha, 1987)

Text

- Poznatková struktura
- Jazyková struktura
- Stimulační charakteristiky
- Komunikační charakteristiky
- Regulační charakteristiky

Učící se člověk

- Kognitivní kompetence
- Jazyková kompetence
- Motivace a zájmy
- Komunikační podmínky
- Autoregulační kompetence

Didaktický, pedagogický text

- Text plní didaktickou (pedagogickou funkci)
 - Přirozený i symbolický jazyk
 - Verbální či verbálně-obrazové informace
 - Primárně určen pro (samo)vzdělávání
 - *(učebnice, cvičebnice, sbírky úloh, pracovní sešity atp.)*
- Konkrétní příklad: **učebnice**
 - Navíc:
 - **Funkce:**
 - informační, systemizační, koordinační, transformační, integrační, zpětnovazební...
 - **Složky:**
 - poznatkové, jazykové, stimulační, komunikační a regulační
 - **Vlastnosti:**
 - intencionálnost, regulativnost, obtížnost

Typy učení z textu jsou ovlivněny:

- Cíli žáka
- Podmínkami učení
- Charakteristikami žáka
- Charakteristikami textu
- Způsoby zkoušení a hodnocení výkonu žáka

=> **Pojetí učení z textu** (např. Morton):

- Kvantitativní získávání znalostí
- Učení nazpaměť
- Získávání faktů, metod do budoucna
- Objevování abstraktního smyslu
- Interpretování naučeného

Kognitivní procesy

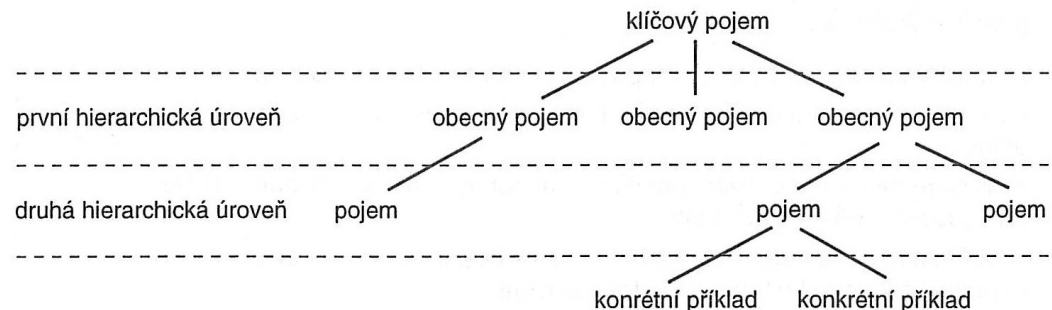
- Recepce textu
- Motivace
 - Poznávací potřeby
 - Sociální potřeby
 - Výkonové potřeby
 - (podoba textu – rozsah, vzhled, přehlednost, čtivost...)
- Percepce textu
- Porozumění
 - Elaborace, inference, zapamatování

Teorie učení z textu (Průcha)

□ Zaměřují se:

■ **Poznatková struktura textu** nebo **kognitivní procesy**

□ **Strukturně-logické teorie** – vztahy mezi pojmy

- **Sémantické teorie** – sémantické jednotky a jejich vztahy
- **Informační teorie textu** – sémantické, pragmatické informace
- **Teorie propozic** – (pojem), propozice, soubor propozic, textová báze

Text - vlastnosti

- ❑ **Intencionálnost** – komunikační záměr
- ❑ **Čtivost** – srozumitelnost
- ❑ **Obtížnost** – různě def. Průcha, Nestelerová, Pluskal – syntaktická obtížnost (průměrná délka vět a počet sloves); pojmová obtížnost (běžné vs. faktografické pojmy)
- ❑ **Kohezivnost** – soudržnost (Gavora)
- ❑ **Koherentnost** – tematická spojitost
- ❑ **Intertextovost** – vztah k žakovým znalostem a dalším textům
- ❑ **Regulativnost**

...tyto vlastnosti jsou důležité pro rozvoj kompetence učení se z textu a pro rozvoj kritického myšlení

Čtivost (srozumitelnost), obtížnost

- Dle Průchy 1986 (s. 54; ad.) **komunikační charakteristika textu**
 - (komunikace s určitými příjemci)
- Chápána jako **objektivní vlastnost textu** (Průcha, Mistrík, Petřková aj.)
- **„Náhodné“ vzorky 100 slov z textu**
- **Výpočet:** $R = 50 - (D_s \cdot D_v) / I_o$
 - D_v – průměrná délka věty (*příznak složitosti*)
 - D_s – průměrná délka slov v počtu slabik (*pojmová zatíženost*)
 - I_o – index opakování (*lexikální bohatost textu*)
- Nejtěžší text 40-50 bodů, nejlehčí 0-10 bodů
 - (*viz ukázka v tabulce; alternativní metody v odkazech dole podobný princip*)
- Doplnováno o frekvenční analýzu

Tab. čtivost různých druhů textů (Petřková, 1992, s. 59)

Autor	Druh textu	D_s	I_o	D_v	R
Hrabal	monografie	2,50	1,87	17,65	26,40
Homola	skriptum	2,56	1,62	16,60	23,80
Brichcín	učebnice	2,69	1,64	23,07	12,17

Regulativnost

„aparát řídicí učení“; Průcha

Verbální

předmluva (úvod)
návod k práci s učebnicí
celková stimulace
stimulace detailní (v lekci)
otázky a úkoly za lekcí
otázky a úkoly za tématy
otázky a úkoly k ročníku
otázky a úkoly k předchozímu ročníku
instrukce k úkolům obecnější povahy (pokusy, pozorování)
náměty pro mimoškolní činnost
explicitní vyjádření cílů učiva
sebehodnocení pro žáky (testy, cvičení)
výsledky úkolů a cvičení (správná řešení)
odkazy na jiné zdroje informací

Obrazové

grafické symboly vyjadřující různé části textu
užití zvláštní barvy pro určité části textu
užití zvláštního písma pro určité části textu (tučné, kurzíva...)
využití předsádky (schémata, tabulky)

Diagnostika učení z textu

□ **Vycházející přímo z žákovy práce s textem**

- Pozorování; hlasité úvahy, produkty, selekce informací, doplňování informací
- Uspořádání informací, kondenzování informací, strukturování informací; povolené pomůcky;

□ **Diagnostika bez přímé práce s textem**

- Didaktické testy
- Použití znalostí v praxi

Nácvik učení z textu

- Součást metakurikula
- „Obecná schopnost učit se a získávat poznatky“ (Sagirová)
 - **Nácvik konkrétních činností** (starší žáci):
 - vyhledání, propojení, vysvětlení, transformování, posouzení, použití, rozšíření
 - **Návodné otázky** (mladší žáci):
 - Jak zní hlavní tvrzení textu?
 - Čemu v textu nerozumíš? Co s tím budeš dělat? ;)